

Nr 225.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för lärarna vid de statsunderstödda privatläroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(5:e avd.)

I propositionen nr 232 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 24 mars 1950, föreslagit riksdagen att godkänna i propositionen framlagda grunder för en lönereglering för lärarpersonalen vid de statsunderstödda privatläroverken, avsedd att träda i tillämpning den 1 juli 1951.

I samband med ifrågavarande proposition har utskottet till behandling förehåft

dels en motion, väckt inom första kammaren av herrar *Herlitz* och *Franzon* (I: 484), i vilken hemställts att riksdagen i anledning av propositionen nr 232 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid den fortsatta utredningen rörande utformandet av statsbidragsbestämmelser för privatläroverken i motionen anförda synpunkter måtte beaktas;

dels en motion, väckt inom andra kammaren av herr *Håstad m. fl.* (II: 573), i vilken hemställts att riksdagen måtte beakta jämväl de utanför förslagsanslagen till privatläroverk stående statsunderstödda enskilda skolornas ekonomiska ställning, så att dessa skolors lärare kunna tillförsäkras samma ekonomiska förmåner och samma ställning i övrigt, som föreslås tillkomma de enskilda statsunderstödda skolornas lärare genom ändring av bestämmelserna för förslagsanslagen;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arrhén* (I: 522) och den andra inom andra kammaren av herr *Kyling* (II: 618), i vilka hemställts att riksdagen med anledning av propositionen nr 232 måtte besluta, att anställningsformen för ordinarie lärare vid de statsunderstödda privatläroverken utformas i enlighet med de sakkunnigas förslag samt att nämnda lärargrupp erhåller rätt till sjukvårdsförmåner enligt 7 kap. statens allmänna avlöningsreglemente.

Beträffande motiveringen för motionärernas yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

De i förevarande proposition avsedda statsunderstödda privatläroverken — 21 till antalet och med ungefär 7 000 elever för närvarande — utgöra ett *Bihang till riksdagens protokoll 1950. 6 saml. Nr 225.*

nödvändigt komplement till de allmänna läroverken och de högre kommunala skolorna. Staten lämnar också sedan mycket lång tid tillbaka bidrag till privatläroverkens verksamhet och till avlöningen av deras lärare. De statliga bidragen uppgå för närvarande till mellan 2,5 och 3 milj. kronor per år. Bidragen utgå emellertid i ett flertal olika former, och bidragsbestämmelserna, som tillkommit vid skilda tillfällen från och med år 1909, äro mycket svåröverskådliga och svårtillämpade. Med undantag för vissa äldre bestämmelser om minimilöner till de kvinnliga lärarna finnas inga bestämmelser, som reglera lärarnas löneförhållanden.

I propositionen föreslås en lönereglering för lärarna vid privatläroverken, som avser att åstadkomma dessa lärares jämställdhet i lönehänseende med motsvarande lärare vid de allmänna läroverken och de högre kommunala skolorna. Löneregleringen avses skola genomföras den 1 juli 1951. Det nu framlagda förslaget innefattar principerna för löneregleringen. Detaljförslagen liksom förslag om statsbidragsgrunder avses skola föreläggas nästa års riksdag.

Löneregleringen beräknas medföra en kostnadsökning av omkring 800 000 kronor årligen.

Frågan om genomförande av lönereglering för lärarpersonalen vid privatläroverken har varit föremål för övervägande vid ett flertal tillfällen. Sedan 1944 års riksdag i anledning av väckt motion anhållit om utredning av privatläroverkens löne-, pensions- och statsbidragsfrågor, tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet den 12 augusti 1944 fyra sakkunniga för utredning i fråga om löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna m. m. De sakkunniga — *1944 års lönekommitté för privatläroverken* — ha den 16 juni 1948 avgivit betänkande med utredning och förslag angående lönereglering för lärarna vid de statsunderstödda privatläroverken m. m. (stencilerat).

Över betänkandet ha yttranden avgivits av vissa myndigheter och sammanslutningar.

Sedermera har kommittén avgivit ett den 10 februari 1950 dagtecknat betänkande med utredning och förslag angående dels lönereglering m. m. för lärarpersonalen vid Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, dels provisorisk löneförbättring för lärare vid övriga enskilda handarbets- och skolkökseminarier. Detta betänkande var vid tiden för propositionens framläggande föremål för remissbehandling.

Förslag till pensionsreglering för privatläroverkens lärare har — efter erhållet uppdrag — den 21 december 1949 framlagts av 1944 års pensionsutredning.

Nuvarande förhållanden vid privatläroverken.

Organisation.

De statsunderstödda privatläroverken, vilkas antal angivits vara 23, kunna indelas i enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor samt övriga skolor. Antalet skolor i grupperna är resp. 2, 7, 12 och 2. Den sista gruppen, innefattande Höglandsskolan och Franska skolan, båda i Stockholm, ingår icke i löneregleringsförslaget enligt propositionen. Beträffande närmare detaljer hänvisar utskottet till propositionen, s. 3—4.

Statsbidrag.

I fråga om statsbidrag till privatläroverken (utom Höglandsskolan och Franska skolan) gälla ett flertal svårtolkade och mindre överskådliga bestämmelser, för vilkas innehåll redogörelse lämnas i propositionen s. 4—7. Sammanfattningsvis må här framhållas, att statsbidragen till privatläroverken utgå från 11 särskilda anslag under åttonde huvudtiteln.

Ekonomiska förhållanden.

Under denna rubrik har kommittén lämnat en översikt av privatläroverkens äganderättsförhållanden, inkomster och utgifter, till vilken utskottet får hänvisa (prop. s. 7—10). Här må allenast framhållas, att 3 skolor ägas av respektive kommuner, att 1 skola till huvudsaklig del uppehålls av kommunala medel, att 7 skolor ägas av stiftelser, att 9 skolor ägas av aktiebolag samt att 1 skola äges av en förening som består av skolans ordinarie lärare. De flesta privatläroverkens väsentligaste inkomstkällor äro statsbidrag och lärjungeavgifter; i de flesta fall utgår dessutom bidrag från kommun. Bland privatläroverkens utgifter dominerar posten löner och arvoden till lärare.

Lärarnas anställnings- och avlöningsförhållanden.

A n s t ä l l n i n g s f ö r h å l l a n d e n. I fråga om anställningsformen äro lärarna vid privatläroverken enligt kungörelsen 1929:232 *fast anställda, extra ordinarie* eller *timlärare*.

Vad angår fast anställd lärares skiljande från befattningen gäller, att om sådan lärare under tre på varandra följande år oförvitligt tjänstgjort i samma eller motsvarande befattning vid en och samma läroanstalt, han må, oavsett de villkor varunder antagning skett, ej kunna, så länge anstalten åtnjuter statsbidrag, skiljas från sin befattning, så framt ej skolöverstyrelsen medger uppsägning eller anledning föreligger till entledigande av disciplinära skäl.

Avlöningsförhållanden. I propositionen har redogjorts för bestämmelserna om minimilöner för kvinnliga lärare och om statsbidrag till löner för manliga och kvinnliga lärare. För de manliga lärarna finnas inga författningssenligt reglerade minimilöner.

Kommittén framhåller, att vid en del privatläroverk gälla av kommunal myndighet fastställda avlöningsreglementen eller andra särskilda avlöningsbestämmelser.

Till åskådliggörande av *löneläget* har kommittén verkställt en jämförelse mellan de under budgetåret 1947/48 utgående lönerna till å ena sidan lärare vid privatläroverken och å andra sidan motsvarande befattningshavare vid allmänna läroverk och högre kommunala skolor. I fråga om resultatet av den gjorda jämförelsen har kommittén meddelat följande uppgifter, vilka avse höstterminen 1947.

Av de 248 (123 kvinnliga och 125 manliga) *ämneslärarna med full tjänstgöring, inräknat föreståndare*, hade det större antalet, nämligen 144, därav 97 kvinnliga, löner, som understego lönerna för motsvarande befattningshavare vid allmänt läroverk, medan 104, därav 26 kvinnliga, uppburu löner, som voro lika stora som eller överstego lönerna för de lärare, med vilka de jämförts.

En stor del av undervisningen vid privatläroverken, särskilt på gymnasiet, bestrides av *timlärare*. Höstterminen 1947 uppgick antalet timlärartimmar i *läroämnen* till 2 705, vilket med hänsyn till att de till övervägande del voro förlagda till gymnasiet eller realskolans avslutningsklass, motsvarar omkring 115 ämneslärare med full tjänstgöring. För 954 av dessa veckotimmar gällde arvoden, som voro ungefär lika med eller överstego de timarvoden lärarna skulle uppburit vid tjänstgöring på samma stadium vid allmänt läroverk eller kommunal flickskola. Arvodena för 1 751 av veckotimmarna — vilket motsvarar ungefär 73 ämneslärare med full tjänstgöring — understego arvodena för motsvarande tjänstgöring vid nyssnämnda läroanstalter.

Övningslärarna bestredo höstterminen 1947 sammanlagt 1 915 veckotimmar. För omkring 800 av dessa timmar utgingo arvoden som voro lika med eller överstego jämförelsearvodena, och för omkring 1 100 utgingo lägre arvoden.

I övrigt får utskottet på denna punkt hänvisa till propositionen s. 10—15.

Kommitténs förslag.

Förslag angående lönereglering.

Kommitténs förslag avser de privatläroverk som åtnjuta understöd ur de i riksstaten uppförda tre förslagsanslagen till privatläroverk.

Av olika skäl har kommittén ansett, att ett minimilönesystem icke är lämpligt att lägga till grund för en lönereglering, utan förordar införande av ett system med fasta löner för privatläroverkens lärare.

Kommittén understryker, att privatläroverken för närvarande måste anses utgöra en integrerande del av vårt lands undervisningsväsende. Privat-

läroverken ha, påpekar kommittén, samma bildningsmål som de allmänna läroverken eller de kommunala flick- och mellanskolorna och äro, så länge stat och kommun icke övertagit deras verksamhet, oundgängligen behöfliga. Samtliga nämnda skolformer äro enligt kommitténs mening jämställda också i det avseendet, att lärarna ha samma utbildning.

Med hänsyn till att några bärande skäl icke kunna anföras för att lönesättningen för lärarna vid privatläroverken bör vara lägre än för lärarna vid de allmänna läroverken och kommunala flickskolorna, anser kommittén, att man bör genomföra *full likställdhet i lönehänseende mellan privatläroverkens lärare, å ena sidan, och lärarna vid de allmänna läroverken och de kommunala flickskolorna, å andra sidan*. Kommittén framhåller, att genom fullständig anpassning av lönerna en eftersläpning vid kommande löneregleringar undvikes och en synnerligen önskvärd teknisk förenkling vinnes, som eljest ej skulle kunna uppnås. Med likställdhet i fråga om löneförmånerna bör givetvis följa *jämställdhet i fråga om skyldigheter*, t. ex. beträffande tjänstgöringens omfattning, understryker kommittén.

Beträffande övningslärarna har kommittén förutsatt, att de skulle inordnas under det särskilda avlöningsreglementet för dylika lärare.

Utgående från anförda allmänna synpunkter har kommittén, med iakttagande av de modifikationer vilka betingas av privatläroverkens särart, framlagt förslag jämte motiveringar till stadge- och avlöningsbestämmelser för dessa skolor, vilka nära ansluta sig till dem som gälla vid de allmänna läroverken och de kommunala flickskolorna eller, vad beträffar övningslärare, avses skola gälla för motsvarande lärare vid nyssnämnda skolor.

I fråga om lärarnas *a n s t ä l l n i n g s f ö r h å l l a n d e n* har kommittén sökt uppnå största möjliga överensstämmelse med vad som gäller för lärarna vid de allmänna läroverken och kommunala flickskolorna, vilket för privatläroverkens vidkommande innebär rätt väsentliga avvikelser från nuvarande ordning.

Sålunda har formen fast anställning ersatts av *ordinarie anställning* i samma mening detta begrepp har i fråga om lärarna vid de högre kommunala skolorna. Ändring av anställningsformen till en fastare sådan än för närvarande har syns kommittén vara ett nödvändigt komplement till löneregleringen. Statens ansvar skulle i enlighet härmed bli större för de ordinarie lärarna vid privatläroverken än det nu är för de fast anställda.

I anslutning härtill har kommittén anfört följande.

Därest ordinarie lärare vid privatläroverk, efter det den av kommittén föreslagna löneregleringen blivit gällande, blir överflödig på grund av i vederbörlig ordning genom statsmakternas åtgöranden beslutad omorganisation av den skolform eller avveckling av den skola han tillhör, bör han i första hand vara skyldig att — liksom ordinarie lärare i liknande situation vid högre kommunal skola — låta förflytta sig till annan lärartjänst. Om av någon anledning förflyttning icke är möjlig eller lämplig, synes med hänsyn till den förändring i lärarens anställningsförhållanden, som inträ-

der i och med löneregleringen, läraren böra erhålla ersättning av statsmedel till belopp, som helt motsvarar de inkomster han skulle uppburit från lärarbefattningen, om han icke gått förlustig densamma, dock endast i den mån han ej kan skaffa sig inkomster genom annat förvärvsarbete. Ersättning enligt dessa grunder synes böra utgå också vid minskning i tjänstgöringen på grund av någon av nämnda omständigheter.

Vad beträffar *antalet ordinarie lärartjänster*, har kommittén med hänsyn till privatläroverkens olika storlek och behov ej ansett det möjligt med en generell bestämmelse angående minimiantal ordinarie ämneslärartjänster i likhet med vad som gäller för de kommunala mellanskolorna och de kommunala flickskolorna, utan föreslår, att Kungl. Maj:t skall bestämma antalet för varje skola. Ett antal ordinarie lärartjänster skall enligt förslaget vara lektorstjänster. Kommittén räknar emellertid för närvarande allenast med ett ringa antal dylika tjänster.

Enligt kommitténs förslag skola dessutom vid privatläroverken inom gränserna för vederbörliga timplaner och regler för klassdelning finnas anställda icke-ordinarie lärare i egenskap av *extra ordinarie lärare, extra lärare* eller *timlärare*. Antalet extra ordinarie lärartjänster skulle bestämmas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av skolöverstyrelsen. Kommittén förutsätter, att bestämmelser beträffande reglerad beföringsgång eller normalisering av väntetiden till extra ordinarie anställning för lärare vid statliga läroverk och högre kommunala skolor också komma att gälla för lärare vid privatläroverk.

Ehuru kommittén vid reglering av lärarnas anställningsförhållanden åsyftat största möjliga anpassning till motsvarande förhållanden vid de allmänna läroverken och kommunala flickskolorna, har kommittén ansett, att privatläroverken böra bibehållas i sin nuvarande särställning i fråga om antagande av ordinarie lärare och rektor. Till ordinarie lärare skulle sålunda styrelse för privatskola bland behöriga sökande äga utse den som styrelsen med hänsyn till vederbörliga beföringsgrunder och skolans speciella förhållanden anser böra i främsta rummet komma i fråga. Till rektor skulle skolstyrelse bland behöriga sökande äga utse den som styrelsen med hänsyn till insikter, erfarenhet och övriga egenskaper, vilka företrädesvis erfordras hos styresmannen för ett läroverk av ifrågavarande slag, anser lämpligast.

Avlöningsförhållanden. Enligt kommitténs uppfattning böra avlöningsförhållandena för privatläroverkens lärare lönetekniskt regleras så, att lärarna inordnas under statens allmänna avlöningsreglemente. De av kommittén föreslagna lönegraderna framgå av följande sammanställning.

	Lönegrad
Rektor vid högre enskilt läroverk	Ca 33
Ämneslärare med lön såsom lektor vid allmänt läroverk	Ca 30

Rektor vid enskild flickskola (enskild goss- eller samskola)
eller enskild mellanskola

Lönegrad

därest han äger behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk	Ca 29
därest han icke äger nyssnämnd behörighet	Ca 27

Ämneslärare i teoretiskt läroämne

därest han äger behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk:

ordinarie	Ca 26
extra ordinarie	Ce 24, Ce 21
extra	Cg 21

därest han icke äger nyssnämnd behörighet:

ordinarie	Ca 24
extra ordinarie	Ce 22, Ce 20
extra	Cg 20

Extra ordinarie eller extra lärare har av kommittén förutsatts kunna placeras i lönegrad Ce 24 eller Ce 21 respektive Cg 21, ändå att han icke fullgjort för motsvarande ordinarie lärare föreskriven tidigare lärartjänstgöring eller, vad angår extra ordinarie lärare i lönegrad Ce 21 eller extra lärare, genomgått provårskurs.

Kommitténs förslag överensstämmer, i vad avser andra befattningshavare än rektorer, med vad som gäller i fråga om allmänna läroverk samt kommunala flick- och mellanskolor. Beträffande rektorstjänst har enligt betänkandet den principen varit vägledande, att tjänsten inplacerats i lönegrad, som med tre ordningsnummer överstiger lönegraden för respektive lektor, adjunkt och ämneslärarinna vid allmänt läroverk. Kommittén har ansett en dylik lönegradsplacering erforderlig för ernående av en ur olika synpunkter tillfredsställande reglering av såväl löne- som pensionsställningen för rektorerna vid privatläroverken i jämförelse med rektorerna vid de högre allmänna läroverken och de högre kommunala skolorna.

I kommitténs förslag angående lärartjänster ha medtagits endast tjänster i teoretiska läroämnena. Skulle behov uppkomma av ämneslärartjänster i praktiska läroämnena, bör lönegradsplaceringen enligt kommitténs uppfattning bestämmas i anslutning till vad som gäller i fråga om de högre kommunala skolorna.

Bestämmelserna i statens allmänna avlöningsreglemente om sjukvård (7 kap.) ha av kommittén med hänsyn till den blivande allmänna sjukförsäkringen ansetts icke böra göras tillämpliga å lärarna vid privatläroverken.

Löneförmånerna till privatläroverkens timlärare föreslås av kommittén skola regleras på samma sätt som löneförmånerna till timlärare på motsvarande stadier vid de allmänna läroverken och kommunala flick- och mellanskolorna (kungörelsen 1947: 680).

Förslag angående statsbidragsreglering.

Kommittén anser att, därest den av kommittén föreslagna lönenivån fastställes, man måste förutsätta att det allmänna i större utsträckning än hittills lämnar bidrag till lärarlönerna. Det måste nämligen anses vara ett intresse ur statlig synpunkt, att de privata skolorna fortsätta sin verksamhet. Deras elevantal var hösten 1947 inemot 7 000. Genom att privatskolorna ge plats åt ett stort antal elever, som annars skulle söka sig till statliga eller kommunala skolor, besparas stat och kommun betydande utgifter.

Skolorna ha inga egna möjligheter att bidra till kostnaderna för höjda lärarlöner, framhåller kommittén. Ej heller anser sig kommittén kunna räkna med några höjda kommunbidrag för löneregleringens genomförande.

Kommittén har därför funnit sig böra föreslå att de ökade kostnader, som stå i samband med löneregleringen, helt bestridas av statsmedel. Å andra sidan anser kommittén, att kommunerna efter löneregleringens genomförande skola lämna bidrag till privatskolorna med minst samma belopp som utgingo före densamma.

I fråga om formerna för statsbidrag föreslår kommittén, att de nuvarande mångskiftande statsbidragsformerna avvecklas och ersättas med en enda form för statsbidrag, nämligen *bidrag till lönekostnaderna*. Huvudragen i det av kommittén föreslagna statsbidragssystemet äro följande.

Kommittén förutsätter, att statsunderstöd till privatläroverken normalt skall utgå ur ett förslagsanslag i stället för, såsom nu är fallet, ur flera anslag.

Till de högre kommunala skolorna utgår statsbidrag med en generell procent (för närvarande 78 procent) av lönekostnaderna. Kommittén anser, att de mångskiftande förhållandena vid privatläroverken omöjliggöra införandet av ett dylikt enkelt bidragssystem för dessa läroverks del. I stället föreslås, att statsbidraget årligen bestämmes särskilt för varje skola. Statsbidraget till skolan skulle principiellt utgå med det belopp, som utöver skolans övriga inkomster erfordras för bestridande av skolans kostnader jämlikt statens allmänna avlöningsreglemente och blivande avlöningsreglemente för övning lärare. Summan av statsbidragen till samtliga skolor får dock enligt förslaget utgöra högst 78 procent av de sammanlagda lönekostnaderna vid samma skolor. Liksom vid de kommunala skolorna skulle vid privatläroverken statsbidraget minskas med det belopp skolan ägt uppbära i sjukpenning enligt olycksfallsförsäkringslagen eller lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar på grund av lärares olycksfall i tjänsten eller i tjän-

sten ådragen yrkessjukdom. Motsvarande avdrag skulle även ske, då skolan står självrisk för utgivande av sjukpenning. Som villkor för erhållande av statsbidrag föreslår kommittén bl. a., att tillskott av andra medel än statsbidrag utgår till lärarpersonalens avlöande. Sådant tillskott, av kommittén benämnt icke-statligt bidrag, skulle utgå med belopp som bestämmas av skolöverstyrelsen. Statsbidraget till en viss skola framräknas sedan som skillnader mellan skolans kostnader för lärarlöner och det icke-statliga bidraget.

I det av kommittén föreslagna statsbidragssystemet framstår sålunda fastställandet av det icke-statliga bidraget såsom ett viktigt led. Kommittén har föreslagit, att det icke-statliga bidraget i princip skall utgå med samma belopp som i sådant hänseende utgick för budgetåret 1948/49, d. v. s. året närmast före det, då löneregleringen av kommittén tänktes träda i kraft. I av kommittén föreslagna statsbidragsbestämmelser har kommitténs uppfattning fixerats på följande sätt.

Om skolan åtnjöt statsbidrag redovisningsåret 1948/49, skall det icke-statliga bidraget, därest ej Kungl. Maj:t för visst fall annorlunda bestämmer, utgöra lägst skillnaden mellan å ena sidan utgifterna för lärarlöner nämnda redovisningsår, inberäknat värdet av naturaförmåner och särskilda ersättningar för arbete, som kunnat åläggas lärarna i tjänsten, och å andra sidan samtliga statsbidrag nämnda redovisningsår, dock icke statsstipendier till lärjungarna. Sagda utgiftspost för lärarlöner må minskas med belopp, varmed lönerna och ersättningarna ovannämnda redovisningsår överstigit de löner och ersättningar, som utgå i enlighet med vad därom i vederbörliga avlöningsreglementen stadgas. Vid bestämmande av det lägsta beloppet för icke-statligt bidrag skall hänsyn vidare tagas till under ovannämnda redovisningsår uppkommen vinst eller förlust.

Därest skolan ej åtnjöt statsbidrag redovisningsåret 1948/49, skall det lägsta beloppet av icke-statligt bidrag bestämmas av Kungl. Maj:t.

Det en gång fastställda minimibeloppet förutsattes av kommittén skola utan något ytterligare beslut — utom i nyssnämnda undantagsfall — kunna ligga till grund vid skolöverstyrelsens årliga prövning av storleken av icke-statligt bidrag. Vid ifrågavarande prövning hör enligt kommitténs mening hänsyn tagas till alla faktorer, som kunna påverka höjning av det icke-statliga bidraget utöver minimibeloppet. Kommittén framhåller särskilt önskvärdheten av att hyresbeloppens storlek uppmärksammas.

Kommitténs kostnadsberäkningar.

Statsbidragen till privatläroverken uppgingo under räkenskapsåret 1946/47 (1946) sammanlagt till 2 132 384 kronor. Några uppgifter om de faktiska statsbidragsbeloppen för senare redovisningsår finnas icke i kommitténs betänkande, vilket avlämnades den 16 juni 1948. Kommittén har beräknat det för räkenskapsåret 1947/48 (1947) erforderliga statsbidragsbeloppet till omkring 2 500 000 kronor.

Med utgångspunkt från att löneregleringen skulle genomföras från och med räkenskapsåret 1949/50 (1949) har kommittén beräknat det efter löneregleringens genomförande totalt erforderliga statsbidragsbeloppet till 3 000 000 kronor, vilket sålunda skulle innebära en statsbidragsökning med 500 000 kronor.

Till nyssnämnda statsbidragsökning för genomförande av löneregleringen skulle enligt kommitténs beräkningar komma årliga kostnader för skolhälsovården med 20 000 kronor.

Yttranden.

Beträffande remissyttrandena över kommitténs förslag må framhållas, att enighet i stort sett rått angående löneregleringsförslaget, medan delade meningar kommit till uttryck i statsbidragsfrågan. I övrigt får utskottet hänvisa till propositionen s. 24—28.

Föredraganden.

Föredragande statsrådet har anfört.

»Frågan om lönereglering för lärarna vid de statsunderstödda privatläroverken har länge varit aktuell. Sedan år 1948 föreligger även ett av 1944 års lönekommitté för privatläroverken utarbetat förslag i ämnet. På grund av den ekonomiska stabiliseringspolitiken ansågs emellertid något förslag i ämnet icke böra framläggas för 1949 års riksdag. Liknande skäl tala för att det får ytterligare anstå med löneregleringen för privatläroverkens lärarpersonal. Då emellertid med hänsyn till olika omständigheter principbeslut ansetts böra föreläggas 1950 års riksdag i fråga om lärarpersonalen vid folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter, har jag ansett önskvärt att jämväl löneförhållandena vid privatläroverken bli föremål för riksdagens prövning redan i år, även om löneregleringens genomförande bör anstå till den 1 juli 1951. Eftersom lönerna för det övervägande antalet lärare vid privatläroverken äro lägre, i vissa fall avsevärt lägre än för lärare i motsvarande ställning vid allmänna läroverk och kommunala flickskolor, kan ett ytterligare eftersättande av lärarpersonalen vid privatläroverken befaras få menliga konsekvenser för lärarrekruteringen vid dessa läroanstalter, vilka icke minst i rådande läge ha en viktig uppgift att fylla i den hårt ansträngda skolorganisationen. Av anförda skäl har jag ansett mig böra föreslå Kungl. Maj:t att för riksdagen framlägga förslag om principerna för en lönereglering för lärarpersonalen vid privatläroverken. Med detaljförslag i ämnet torde däremot böra anstå till 1951 års riksdag. Detsamma gäller frågorna

om statsbidragssystem och statsbidragsprocent, vilka spörsmål befunnits vara i behov av ytterligare överväganden. Jag har emellertid förutsatt, att den totala kostnadsökning, som för ifrågavarande skolkategori föranledes av löneregleringen, i princip skall bäras av statsverket.

Förslag om lönereglering m. m. för lärarpersonalen vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala och om provisorisk löneförbättring för lärare vid övriga enskilda handarbets- och skolköksseminarier ha av 1944 års lönekommitté framlagts i betänkande den 10 februari 1950. Detta betänkande är föremål för remissbehandling och upptages icke i detta sammanhang.

I fråga om principerna för en lönereglering för privatskolornas lärarpersonal innebär lönekommitténs förslag sammanfattningsvis följande.

Full likställdhet i lönehänseende mellan privatläroverkens lärare, å ena sidan, och lärarna vid de allmänna läroverken och de kommunala flickskolorna, å andra sidan, föreslås genomförd. Med likställdhet i fråga om löneförmånerna skulle följa jämställdhet i fråga om skyldigheter, t. ex. beträffande tjänstgöringens omfattning. Kommittén har föreslagit, att ämneslärarna vid privatläroverken skola inordnas under statens allmänna avlöningsreglemente samt förutsatt, att det blivande särskilda avlöningsreglementet för övningslärare skall erhålla tillämpning jämväl å övningslärarna vid privatläroverken.

Läsåret föreslås skola generellt bestämmas till 38 veckor vid privatläroverken. Dispens härifrån skulle kunna meddelas endast i rena undantagsfall, och därvid borde särskilda bestämmelser meddelas angående ökning av undervisningsskyldigheten för heltidsavlönade befattningshavare.

I fråga om anställningsförhållandena innebär kommitténs förslag, att vid privatläroverken skulle införas en anställningsform för ordinarie lärare, vilken skulle nära ansluta sig till den ordinarie anställningsformen för lärarna vid de statliga och högre kommunala skolorna. Vid omorganisation eller avveckling av den privata skola, lärare tillhörde, skulle han i första hand vara skyldig att underkasta sig förflyttning till annan lärartjänst. Om av någon anledning förflyttning icke vore möjlig eller lämplig, skulle läraren erhålla ersättning av statsmedel, motsvarande de inkomster han skulle uppburit från lärarbefattningen, dock endast i den mån han ej kunde skaffa sig inkomster genom annat förvärvsarbete. Antalet ordinarie lärartjänster skulle av Kungl. Maj:t bestämmas för varje skola. Vid privatläroverken skulle även finnas extra ordinarie och extra lärare, extra ordinarie lärare till antal, som skulle bestämmas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av skolöverstyrelsen.

Vid antagande av ordinarie lärare och rektor skulle skolstyrelse äga bland behöriga sökande utse, till lärare den som med hänsyn till vederbörliga befordringsgrunder och skolans speciella förhållanden anses böra i främsta rummet komma i fråga samt till rektor den som med hänsyn till

insikter, erfarenhet och övriga egenskaper, vilka företrädesvis erfordras hos styresmannen för ett läroverk av ifrågavarande slag, anses lämpligast.

Beträffande lönegradsplacering m. m. för rektorer samt ordinarie, extra ordinarie och extra lärare torde få hänvisas till den föregående redogörelsen. Förslaget överensstämmer i denna del med vad som gäller för motsvarande lärarpersonal vid allmänna läroverk samt kommunala flick- och mellanskolor med det undantaget att rektorstjänst avsetts skola tillhöra löneplan 1 och placeras i lönegrad, vars nummer med tre enheter överstiger lönegradsnumret för respektive lektor, adjunkt och ämneslärarinna vid allmänt läroverk.

Bestämmelserna i statens allmänna avlöningsreglemente om sjukvård (7 kap.) ha med hänsyn till den blivande allmänna sjukförsäkringen ansetts icke böra göras tillämpliga å lärarna vid privatläroverken.

I remissyttrandena har kommitténs förslag i allmänhet tillstyrkts i princip.

För egen del anser jag kommitténs förslag kunna läggas till grund för principbeslut om lönereglering för privatläroverkens lärarpersonal, vilket bl. a. innebär att jag tillstyrker de föreslagna lönegradsplaceringarna för lärarna. Jag förordar dock följande jämkningar i förslaget.

Såsom i flera remissyttranden framhållits, synes icke lämpligt att för privatläroverkens lärare tillämpa den ordinarie anställningsform, som tillämpas för den statliga lärarpersonalen. Enligt min mening bör ordinarie lärare vid privatläroverken anställas tills vidare med en ömsesidig uppsägningstid av sex månader. Därjämte torde för ordinarie lärare böra i huvudsak gälla vad som nu är föreskrivet för fast anställd lärare, nämligen att sådan lärare, som under tre på varandra följande år oförvitligt tjänstgjort i samma eller motsvarande befattning vid en och samma läroanstalt, ej må kunna, så länge anstalten åtnjuter statsbidrag, skiljas från sin befattning, så framt ej skolöverstyrelsen på grund av omorganisation eller av annan liknande anledning medger uppsägning eller anledning föreligger till entledigande av disciplinära skäl.

Anställnings- och avlöningsförhållandena för rektorerna vid privatläroverken synas icke böra upptagas till prövning i förevarande sammanhang, eftersom 1941 års lärarlönesakkunniga erhållit i uppdrag att verkställa utredning angående den i propositionen 1949: 132 under punkt 3 berörda frågan om anställningsformen för rektorer vid bl. a. privatläroverken.

Vad angår frågan huruvida lärare vid privatläroverk böra erhålla rätt till sjukvårdsförmåner enligt 7 kap. statens allmänna avlöningsreglemente synes med prövningen av detta spörsmål böra anstå.

Förslag till avlöningsbestämmelser och statsbidragsgrunder torde böra underställas 1951 års riksdag. Erforderliga stadgebestämmelser lär det däremot få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om.

Löneregleringen torde böra omfatta de privatläroverk, som nu åtnjuta statsunderstöd från förslagsanslagen till Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor, Bidrag till högre flickskolor och Bidrag till enskilda mellanskolor. Kostnadsökningen på grund av löneregleringen torde kunna uppskattas till omkring 800 000 kronor för år.

Vad slutligen angår den av löneregleringen föranledda pensionsregleringen för ifrågakvarande lärare, torde frågan härom få föreläggas 1951 års riksdag.»

Utskottet.

Vad föredragande statsrådet anfört angående de omständigheter som föranlett, att för innevarande års riksdag framlagts principförslag om löne- reglering för lärarpersonalen vid de statsunderstödda privatläroverken, har icke givit utskottet anledning till särskilt uttalande. Såsom av propositionen framgår är löne- regleringen — sedan förslag till avlöningsbestämmelser och statsbidragsgrunder underställts 1951 års riksdag — avsedd att träda i tillämpning den 1 juli 1951.

Utskottet tillstyrker, att de statsunderstödda privatläroverkens lärare löne- regleras på sätt i propositionen föreslagits, innebärande att ämnes- lärarna inordnas under statens allmänna avlöningsreglemente och övnings- lärarna under avlöningsreglementet för övningslärare. Likaledes tillstyrker utskottet de föreslagna lönegradsplaceringarna för lärarna. Rektorer- nas anställnings- och avlöningsförhållanden, vilka f. n. äro under utredning, innefattas icke i det nu framlagda förslaget.

I fråga om anställningsförhållandena för ordinarie lärare innebar löne- kommitténs förslag, att dessa skulle nära ansluta sig till den ordinarie an- ställningsformen för lärare vid de statliga och de högre kommunala sko- lorna. I propositionen förordas däremot, att privatläroverkens ordinarie lärare anställas tills vidare med ömsesidig uppsägningstid av 6 månader, varjämte för lärare med minst 3 års oavbruten anställning skulle gälla vissa, redan nu gällande garantier mot skiljande från befattningen. I de likalydande motionerna I: 522 och II: 618 yrkas, att anställningsformen för ordinarie lärare vid privatläroverken utformas i enlighet med lönekommit- téns förslag. Utskottet vill icke förneka, att den av motionärerna åberopade likställdheten på förevarande punkt mellan lärarna vid privatläroverken och vissa andra statsunderstödda skolor är av viss betydelse ur rekryte- ringssynpunkt. Å andra sidan synes det uppenbart, att anställningens fast- het i allmänhet icke bör förutsättas vara densamma vid ett privatläroverk som vid ett statligt läroverk eller en högre kommunal skola, där staten respektive vederbörande kommun garanterar skolans fortbestånd i enlighet med grunderna för den fastställda allmänna skolorganisationen i riket. Ut- skottet har därför funnit övervägande skäl tala för den i propositionen in-

tagna ståndpunkten i förevarande avseende och avstyrker därför motionerna I: 522 och II: 618, såvitt nu är i fråga.

Beträffande sjukvårdsförmåner anförde lönekommittén i sitt betänkande, att bestämmelserna härom i statens allmänna avlöningsreglemente ansetts med hänsyn till den blivande allmänna sjukförsäkringen icke böra göras tillämpliga på lärarna vid privatläroverken. I propositionen hålles emellertid frågan tills vidare öppen. I de likalydande motionerna I: 522 och II: 618 yrkas, att lärarna vid privatläroverken erhålla sjukvårdsförmåner enligt avlöningsreglementet. Utskottet får erinra, att i proposition nr 252 till innevarande års riksdag förordats anstånd med ikraftträdande av lagen om allmän sjukförsäkring till tidpunkt som framdeles bestämmes av Konungen med riksdagen. Sedan riksdagen numera godkänt detta förslag, torde tillräckliga skäl icke föreligga att vid genomförandet av den föreslagna löne-regleringen utesluta lärarna vid privatläroverken från förmån av sjukvård i den utsträckning som gäller för lärare med nyreglerad lön vid andra statsunderstödda läroanstalter.

Frågorna om statsbidragssystem och statsbidragsprocent vid genomförandet av löne reglering för privatläroverken lösas icke i propositionen utan ha befunnits vara i behov av ytterligare överväganden. Av redogörelsen i propositionen framgår, att delade meningar kommit till uttryck i nämnda avseende, varför olika föreliggande förslag kunna väntas komma under omprövning, innan frågan förelägges riksdagen. I nuvarande läge anser sig utskottet icke böra göra något uttalande i frågan, varför utskottet icke kan tillstyrka det yrkande som framställts i motionen I: 484.

Löneregleringsförslaget avsåg vid tiden för propositionens framläggande 21 statsunderstödda privatläroverk. Sedan en högre flickskola numera ombildats till kommunal flickskola, kan löne regleringen beräknas omfatta 20 skolor. Utanför löne regleringen skulle enligt propositionen ligga lärarna vid Höglandsskolan och Franska skolan, båda i Stockholm, vilka skolor visserligen åtnjuta statsunderstöd men icke från vederbörande förslagsanslag till privatläroverk. I motionen II: 573 yrkas att riksdagen måtte beakta jämväl sistnämnda skolors ekonomiska ställning så att dessas lärare kunna tillförsäkras samma ekonomiska förmåner och samma ställning i övrigt som lärarna vid övriga enskilda skolor. Enligt vad utskottet inhämtat ha för Höglandsskolan och Franska skolan icke såsom statsbidragsvillkor uppställts så detaljerade och i olika avseenden bindande föreskrifter som för de privatläroverk som åtnjuta statsunderstöd från vederbörande förslagsanslag. De förra skolorna intaga härigenom en friare ställning än de senare, vilket förhållande bl. a. inverkar på frågan om löne reglering. Med hänsyn till att de båda nu ifrågavarande skolornas organisation ansluter sig till inom det allmänna skolväsendet förekommande skolformer har utskottet emellertid för sin del icke något att erinra mot att frågan om inordnande av deras lärare under den nya löne regleringen för privatläroverken göres

till föremål för utredning och att för riksdagen framläggas förslag i ämnet, i den mån skäl därtill befinnas vara för handen.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

1. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 522 och II: 618, i vad de avse anställningsformen för ordinarie lärare, godkänna de i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 24 mars 1950 framlagda grunderna för en lönereglering för lärarpersonalen vid de statsunderstödda privatläroverken, avsedd att träda i tillämpning den 1 juli 1951;
2. att riksdagen må i anledning av motionerna I: 522 och II: 618, i vad de avse rätt till sjukvårdsförmåner, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört;
3. att motionen I: 484 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;
4. att riksdagen må i anledning av motionen II: 573 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört.

Stockholm den 30 november 1950.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Sven Larsson, Karl Andersson, Ohlon, Gustaf Karlsson, fröken Andersson, herrar Berling, Sundelin, Leander, Gillström, Johan Eric Ericson, Lundqvist, Hesselbom, Ivar Persson, Einar Persson och Pålsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Malmborg i Skövde, Bergström, Boman i Kieryd, Mårtensson i Uddevalla, Svensson i Ljungskile, Lindholm, Rubbestad, Eriksson i Sandby, Staxäng, Åkerström, Pettersson i Dahl, Henriksson, Nihlfors och Gustafsson i Stockholm.
